

172

A Kőszegi Patikamúzeum
„FEKETE SZERECSENY”
patikaháza

Kőszeg
Rákóczi u. 3.

A polgári alapítású patikáról 1645-től vannak adataink Kőszegen. Tulajdonosa ekkor Herpiusz János Kristóf, helye a mai Strucc szálló Rákóczi utcai déli szárnyában volt. A második patikus, Herpiusz Máté veszi meg 1665-ben a Rákóczi u. 3. sz. épületet, és kibővítése után költözteti át ide a "Fekete Szerecseny" patikát, amely ebben az épületben működött egyfolytában 1983-ig, 318 éven át. A patika 1716-ban kerül Kütstel Sámuel tulajdonába, és egészen az államosításig, 1950-ig marad a család birtokában. A patika és az épület történetének feltárását és rekonstrukcióját a nagy számban fennmaradt írott és tárgyi emléanyag tette lehetővé.

A legelső időkben az officina a ma mélyebben fekvő, rácboltajtós helyiségben volt, mögötte laboratórium, egészen a ház 1813 évi átépítéséig. Ekkor vették hozzá az épülethez az 1. és 3. sz. ház közti sikátort és építettek emeletet az utcafrontra. A megnövekedett alapterületű helyiségbe ekkor került át az officina, a laboratórium pedig a korábbi konyha helyére. Eddig szolgáltak lakás céljára az udvari szárny helyiségei, a lakás ezóta van az emeleten.

Előrebocsájtottak után járjuk végig a múzeum helyiségeit.

A XIX. századi officina

A látogató ma az utcáról a Biotéka gyógynövényboltba lép, amelyben az 1850 - 60 között készített cseresznyeafa patikabútort láthatja. A berendezés mai formáját az 1912 évi átalakításkor nyerte el, ekkor készült a táraasztal, a bútorzat párkányzata és az óraszekrény. A mennyezet festését a feltárt XIX. századi formák és színek szerint rekonstruáltuk.

A XVII. századi officina

A Biotéka helyiségéből 3 lépcsőn lemenve jutunk a XVII. századi officinába, amelynek padozata az akkori járószinten van. A berendezés egy része, a szalagfeliratos fiokos szekrények, munkaasztal még a Strucc épületéből került át. Látható némelyiken a kuruc időkben történt tüzeset nyoma. A polcokon álló állványedények közül a hasábüvegek eredetiek, a kerámia edények az eredeti habán edények másolatai, úgyszintén a fatégelyek is. Néhány fiókon a későbbi festés nyoma látható: a két koszorúba foglalt felirat. Ez már a XIX. század elején készült, amikor a festett puhafa berendezés átkerült 1813 után a mai Biotéka helyiségébe, ahol több bútorra volt szükség. Ezért készültek kiegészítések a korábbi berendezéshez, de a kor izlése szerint átfestették az egész bútorzatot. A rácboltajtó és az

ablak közt áll az írópult könyvekkel, felette a falmélyedésben a világítást adó mécses. A mennyezetről csüngő fűrészhál fűrés - mint egzotikum - divatos a kor patikáiban, segíti a tisztelet ébresztését, hasonlóan a krokodilhoz és egyéb "szörnyek"-hez. A tárán álló kovácsoltvas állvány, "gitter" az egyes eszközök: mérleg, zsineg, olló, zacskók stb. tartására szolgált.

A XVII. századi laboratórium

A laboratóriumba lépve balról látható a legfontosabb eszköz, a szabadkéményes kemence. Ennek a lapján történt az összes tűzzel kapcsolatos munkafolyamat: kis mennyiségű lepárlás, főzés, olvasztás, pörkölés. Mellette tartón retorták, szűrők; alatta üst, savas korsók. Az apróbb eszközök, anyagok tárolására szolgált a fekete szekrény, a különböző munkafolyamatok végzésére alkalmas márványlapos asztal. Felette polc cseréptálakkal, deville palackokkal, menzúrákkal, drogvágó, rézedények, sodrófa. A kétféle magasságra állítható tönkön állnak a patika eredeti bronzmozsarai, felettük fakávas sziták, rosták, dobszita.

A XIX. századi laboratórium

A helyiség eredetileg a ház szabadkéményes konyhája volt, csak az 1813-as épületbővítés után lett

laboratórium. A főzőhely feletti gerenda maradt, erre erősítették fel a helyiséget átfogó polcot, amelyen főzőedények, rézüstök, és a polc élén a bevágásokban tapasztfőző kanalak vannak. A falakon felfüggesztve szűrőkereteket, réz főzőedényeket látunk balról, alattuk tuskón nagyméretű vasmozsár. A falnak építve kemence, felette elszívó kürtő, mellette desztilláló kemence hűtővel. A jobboldali falon polc, különféle üveg eszközökkel, alatta laborasztal, mérleg. A falon gyógcukorvágók. Ebből a helyiségből lehetett a patikapincébe lejutni, ami jelenleg nem látogatható. A laboratóriumból néhány lépcsőn felmenve érkezünk az

I. kiállítóterembe.

A terem falán balról a desztillálást megörökítő metszet /1567/ nagyítása látható, alatta fejlődésükben bemutatott néhány desztilláló készülék, tartozékaikkal. Felettük a falon XIX. századi desztillálók ábrái. A sor tinkturaprések, kenőcskeverők folytatják, felettük a polcon hasonló, csak kisebb készülékek. Kenőcsőrlő malmok, tablettázó gépek egészítik ki a bemutatást. A helyiség jobb oldali falain a ház és a patika múltjáról, a tulajdonosokról tanulmányozhatók táblázatok ill. képek. Alattuk a patika 1805-ben készült és 1913-ban átalakított táraasztala van, benne

különböző, a Küttel családtól származó relikviákkal. A jobb oldali falon a történeti Magyarország térképe függ 1888-ból, feltüntetve az akkori patikákat.

A II. kiállítóterem

A teremben körben vitrineket építettünk be. Balról kezdve a gyógyszerészi műveletek eszközei láthatók fejlődésükben, majd az egyes gyógyszerformák készítéséhez használt eszközök, az áztatás-, főzéstől a végbélkúpok készítéséig. A következő vitrin az országban egyedüli gyűjteményt, a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Vándorgyűléseinek emlékérméit tartalmazza a kezdettől, 1842-től. (Ezeken a vándorgyűléseken nagyon sok gyógyszerész vett aktívan részt.) A két ablak közti vitrinben a neves gyógyszerészekről és a gyógyszerészeket oktató egyetemi tanárokról készült érmekeket mutatjuk be, az utolsó vitrin gyógyszerészi ill. egészségügyi emlékérmeket, jelvényeket tartalmaz, helyet hagyva a jelen nagyságainak.

A gyógyszerészettörténeti könyvtár

Az épület emeletén található a gyógyszerészettörténeti könyvtár, amely a szakma múltjának kutatói számára áll rendelkezésre. Itt az első helyiségben a kézi könyvtár, a kutatók olvasóterme van, ill. ebben dolgoz-

nak a könyvtárosok.

A következő teremben található az 1895-ben alapított körmendi "Megváltó" patika neoreneszánsz officina bútorzata felújítva, azonban polcain, szekrényeiben most könyvek vannak a patikaedények helyett.

Az officinából jutunk át ugyanennek a patikának a galériás materiális kamrájába, ahol fenn és lenn a polcokon, szekrényekben szintén könyvek nyertek elhelyezést. A 14 ezer darabos könyvállomány itt el nem férő részét a padlástérben e célra épített helyiségben raktározzuk.

Az épület rekonstrukciója a XVII-XIX. századi állapotnak megfelelően történt 1984 és 1988 között. A múzeum 1988. május 31.-én nyílt meg. Látványában ez a kiállítóhelyünk nem versenyezhet a laikus által is őszinte csodálattal szemlélt jezsuita bútorzattal, azonban egyedülállóan régi volta miatt a bemutatott gazdag enteriőrökkel és eszközanyaggal szakmai értéke az új részlegnek tán még nagyobb.

A "Fekete Szerecseny" patikaház szerves része a Kőszegi Patikamúzeumnak, amely a hazai gyógyszerészet Vas megyei gazdag emlékanyagát mutatja be itt és a Jurisichs téren. A történeti könyvtárral, a bemutatott és raktározott bőséges tárgyi anyaggal a szakma tör-

ténete iránt érdeklődőknek kutatóbázist biztosít. Ezt a célt szolgálja a Jurisich téri épülethez csatlakozó Kelcz-Adelffy utcai kutatóház is.

Ajánljuk, tekintse meg az "Arany Egyszarvú" patikaházat is a Jurisich téren.

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSOK SZOMBATHELYEN

SAVARIA MÚZEUM

Kisfaludy S. u. 9.

FORRADALMI MÚZEUM

Alkotmány u. 2.

SMIDT MÚZEUM

Hollán E. u. 2.

VASI MÚZEUMFALU

Árpád u. 30.

SZOMBATHELYI KÉPTÁR

Rákóczi u. 12.

ISEUM ROMKERT

A Képtáron keresztül látogatható

JÁRDÁNYI PAULOVICS ISTVÁN ROMKERT

Szily János tér

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSOK VAS MEGYÉBEN

CÁK-Pincesor

KŐSZEG-Patikamúzeum, Jurisics
tér 11.

CELLDÖMÖLK-Sághegyi Múzeum
Sághegy

KŐSZEG-Szerecseny Patikamú-
zeum, Rákóczi u. 3.

CSEMPESZKOPÁCS-Helytörté-
neti Múzeum, Hunyadi u. 2.

MAGYARSZOMBATFA-Fazekasház,
Fő u. 52.

EGYHÁZASHETYE-Berzsenyi
Dániel Emlékmúzeum, Berzse-
nyi u. 1.

ŐRISZENTPÉTER-Őrségi Kiállí-
tóhely, Művelődési Ház

KÖRMEND-Rába Helytörténeti
Múzeum, Batthyány kastély

RUM-Fürst Sándor Emlékház,
Rákóczi u. 2.

KŐSZEG-Jurisics Miklós Mú-
zeum, Tábornokház, Jurisics
tér 4.

SÁRVÁR-Nádasdy Ferenc Múzeum
SZALAFŐ-Pityerszer

KŐSZEG-Jurisics Miklós Mú-
zeum, Vár, Rajnis u. 9.

SZENTGOTTHÁRD-Pável Ágoston
Múzeum, Hunyadi u. 9.

KŐSZEG-Chernel István Ma-
dárvédelmi Mintatelep és
Múzeum, Hunyadi u.

VASVÁR-Helytörténeti Múzeum,
Bartók B. u. 5.